

Невідкладні стани на амбулаторному прийомі у стоматолога

Невідкладні стани вимагають від лікаря-стоматолога кваліфікованих знань і умінь. Мета створення посібника – допомогти студентам і лікарям оволодіти технологіями діагностики та лікування невідкладних станів, а в окремі моменти – і методикою попередження розвитку ускладнень від втручання лікаря. У посібнику на основі нормативних документів, літературних даних та особистого досвіду авторів викладено питання клініки, діагностики, профілактики невідкладних станів, пов'язаних як із соматичною патологією пацієнта, так і з проведенням відповідного амбулаторного втручання. Навчальний посібник призначений для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний медичний університет

І. Г. Купновицька, Ю. Г. Кононенко
Н. В. Нейко, М. М. Рожко

НЕВІДКЛАДНІ СТАНИ НА АМБУЛАТОРНОМУ ПРИЙОМІ У СТОМАТОЛОГА

За ред. Ю. Г. Кононенка, І. Г. Купновицької

*Посібник для студентів стоматологічних
факультетів, лікарів-інтернів*

Вінниця
Нова Книга
2017

УДК 616.31–039.74(075.8)
ББК 56.6я73
Н52

*Рекомендовано Центральним методичним кабінетом
з вищої медичної освіти МОЗ України як навчальний посібник для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів
IV рівня акредитації та лікарів-інтернів (протокол № 3 від 15.06.2006 р.)*

Науковий консультант:

І. В. Палійчук, заслужений винахідник України, д. мед. н., професор, зав. кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”.

Рецензенти:

А. М. Потанчук, д. мед. н., професор, зав. кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗУ “Ужгородський національний університет”.

В. А. Лабунець, д. мед. н., професор, зав. відділенням ортопедичної стоматології ДУ “Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України”.

М. Д. Король, д. мед. н., професор кафедри післядипломної освіти лікарів стоматологів-ортопедів ВДНЗУ “Українська медична стоматологічна академія”.

Невідкладні стани на амбулаторному прийомі у стоматолога :
Н52 навчальний посібник / Купновицька І.Г., Кононенко Ю. Г., Нейко Н. В., Рожко М. М. – Вінниця : Нова Книга, 2017. – 288 с. : іл.
ISBN 978-966-382-647-9

Невідкладні стани вимагають від лікаря-стоматолога кваліфікованих знань і умінь. Мета створення посібника – допомогти студентам і лікарям оволодіти технологіями діагностики та лікування невідкладних станів, а в окремі моменти – і методикою попередження розвитку ускладнень від втручання лікаря.

У посібнику на основі нормативних документів, літературних даних та особистого досвіду авторів викладено питання клініки, діагностики, профілактики невідкладних станів, пов’язаних як із соматичною патологією пацієнта, так і з проведенням відповідного амбулаторного втручання.

Навчальний посібник призначений для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів.

УДК 616.31–039.74(075.8)
ББК 56.6я73

© Купновицька І. Г., Кононенко Ю. Г.,
Нейко Н. В., Рожко М. М., 2017
© Нова Книга, 2017

ISBN 978-966-382-647-9

АВТОРИ

**КУПНОВИЦЬКА
ІРИНА
ГРИГОРІВНА**

– доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри клінічної фармакології та фармакотерапії ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”, автор понад 480 наукових праць, у тому числі 17 навчально-методичних посібників, 13 наукових монографій, 3 винаходів, 21 підручника, в тому числі 4 національних. Підготувала 8 кандидатів медичних наук.

**КОНОНЕНКО
ЮРІЙ
ГРИГОРОВИЧ**

– кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”, автор понад 100 наукових праць, у тому числі 5 наукових посібників та 1 підручника, 4 методичних рекомендацій, 8 винаходів.

**НЕЙКО
НІЛА
ВАСИЛІВНА**

– заслужений лікар України, кандидат медичних наук, професор кафедри терапевтичної стоматології ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”, автор і співавтор понад 70 наукових публікацій, у тому числі 3-х методичних рекомендацій, 10 навчальних посібників для студентів-стоматологів, а також 10-ти патентів, 7 раціоналізаторських пропозицій. Підготувала трьох кандидатів медичних наук.

**РОЖКО
МИКОЛА
МИХАЙЛОВИЧ**

– ректор ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, доктор медичних наук, професор, професор кафедри стоматології післядипломної освіти ІФНМУ. Указом Президента України нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня. Є автором та співавтором 620 наукових праць, у тому числі 13 підручників, 84 навчально-методичних посібників, 157 патентів, 38 інформаційних листів. Підготував 3-х докторів медичних наук, 39 кандидатів медичних наук.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	10
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	10
Особливості збору анамнезу та соматичного обстеження хворих під час прийому лікарем-стоматологом	11
Основи деонтології.	12
Типові помилки стоматолога.	14
Висновки, практичні рекомендації.	15
Збір анамнезу.	15
Об'єктивне дослідження.	17
Дослідження пульсу.	17
Визначення артеріального тиску.	19
Частота дихання.	21
Оцінка соматичного стану пацієнта.	21
Оцінка психоемоційного стану пацієнта.	21
Психотерапевтична підготовка пацієнта з незначним ступенем тривоги.	22
Загальні положення з надання невідкладної допомоги в умовах стоматологічного кабінету	24
Невідкладні стани, які можуть виникнути як загальні ускладнення місцевого (ін'єкційного) знеболення	27
Гостра судинна недостатність.	27
Непритомність.	27
Колапс.	35
Токсичні реакції при місцевому знеболюванні.	38
Алергічні реакції.	47
Легка форма алергічної реакції.	48
Набряк Квінке.	49
Анафілактичний шок.	51
Блискавична форма анафілактичного шоку.	53
Практичні рекомендації щодо попередження алергічних станів.	55
Невідкладні стани, обумовлені соматичною патологією	60
Гіпервентиляція.	60
Напад бронхіальної астми.	60

Гостра серцева (лівошлуночкова) недостатність (серцева астма)	62
Інфекційний ендокардит, профілактичні заходи щодо його запобігання	65
Напад стенокардії (гострий серцевий напад)	66
Аритмії серця (синусова тахікардія, екстрасистолія, пароксизмальні тахікардії і блокади серця)	69
Гіпертонічний криз (артеріальна гіпертензія)	73
Гостре порушення мозкового кровообігу	75
Тромбоемболія легеневої артерії (ТЕЛА)	77
Кровохаркання	79
Кровотеча зі шлунка і дванадцятипалої кишки	80
Геморагічний синдром у хворих на гемофілію	81
Гіперглікемічна кетоацидотична (діабетична) кома	82
Гіпоглікемічний стан і гіпоглікемічна кома	84
Тиреотоксичний криз	85
Глаукома (гострий напад)	86
Судомний синдром	87
Епілептичний напад	88
Істерична реакція	90
Асфіксія	91
Термінальні стани	97
Раптова серцева смерть	98
Тактика медичного персоналу при загальних ускладненнях, що виникають на амбулаторному стоматологічному прийомі	104
Невідкладні стани, які можуть виникнути як місцеві ускладнення ін'єкційного знеболення	106
Поранення судин	106
Пошкодження нервових стовбурів	108
Диплопія	108
Потрапляння голки в очницю	109
Ішемія ділянок шкіри обличчя	110
Парез м'якого піднебіння	110
Постін'єкційна травматична контрактура	111
Постін'єкційний біль	111
Відлам голки	112
Ускладнення, пов'язані з дією неправильно приготовленого розчину анестетику	113
Помилкове ін'єкційне введення ушкоджуючих рідин	113
Виникнення запальних ускладнень	115
Послідовність дій лікаря щодо попередження місцевих ускладнень	116

Зубний і щелепно-лицевий біль	117
Диференціальна характеристика зубного болю	117
Тактика лікаря при гострому зубному болі	120
Огляд	121
Зондування	123
Перкусія	123
Пальпація апікальної ділянки	124
Визначення рухливості зуба	124
Дослідження стану періодонта	126
Термометрія	126
Електрооднотометрія	128
Рентгенографія	129
Діагностична анестезія	130
Диференціальна діагностика зубного та щелепно-лицевого болю	133
Зубний біль одонтогенного походження	133
Зубний біль неодонтогенного походження	136
Практичні рекомендації при складній діагностиці зубного болю	141
Гострий пульпіт	147
Гострий періодонтит	150
Гострий серозний періодонтит	151
Гострий гнійний періодонтит	151
Гострий одонтогенний періостит щелеп	153
Гострий одонтогенний остеомієліт щелеп	156
Гострий перикоронарит	159
Гострий одонтогенний гайморит	162
Гострий лімфаденіт щелепно-лицевої ділянки, аденофлегмона	163
Фурункул щелепно-лицевої ділянки	165
Карбункул щелепно-лицевої ділянки	167
Абсцеси і флегмони щелепно-лицевої ділянки	168
Гострий артрит скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС)	171
Дисфункція скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС)	173
Епідемічний паротит	174
Гострий сіалоаденіт	175
Гострий калькульозний сіалоаденіт	176
Принципи амбулаторного (хірургічного а медикаментозного) лікування при запальних захворюваннях щелепно-лицевої ділянки	177
Невралгія трійчастого нерва	181
Гострий герпетичний стоматит	183
Синдром набутого імунodefіциту (СНІД)	184

Травматичні ушкодження	
щелепно-лицевої ділянки (ЩЛД)	186
Забій щелепно-лицевої ділянки	186
Кровотеча	187
Опіки щелепно-лицевої ділянки	192
Обмороження щелепно-лицевої ділянки	193
Вивих зуба	194
Перелом зуба	196
<i>Перелом кореня зуба</i>	196
Вивих нижньої щелепи	198
Перелом нижньої щелепи	200
Перелом верхньої щелепи	204
Ускладнення, що виникають під час і після видалення зуба	207
Пошкодження м'яких тканин	207
Відлам фрагмента альвеолярного відростка	207
Відлам горба верхньої щелепи	208
Перфорація дна верхньощелепної (гайморової) пазухи	208
Кровотеча під час і після видалення зуба (ранні та пізні кровотечі)	211
Гострий альвеоліт	214
Техніка проведення ін'єкцій при наданні невідкладної допомоги	216
ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА	224
ПІДСУМКОВІ ДОВІДКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	
(алгоритми дій при невідкладних станах, перелік необхідного	
оснащення та характеристика лікарських засобів)	228
Алгоритм дій при невідкладних станах	228
Типове оснащення для надання невідкладної допомоги	239
Перелік необхідних лікарських засобів аптечки невідкладної допомоги	
в умовах стоматологічного кабінету	240
Необхідний перелік лікарських засобів аптечки невідкладної допомоги	
хірургічного кабінету стоматологічної поліклініки	242
Характеристика фармакологічних препаратів, що застосовуються	
для виведення з невідкладних станів	245
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	274
Відповіді на тести	283
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	284
Законодавчі та нормативно-правові документи	284
Список використаних джерел	284

Навчальне видання

Купновицька Ірина Григорівна
Кононенко Юрій Григорович
Нейко Ніла Василівна
Рожко Микола Михайлович

Невідкладні стани на амбулаторному прийомі у стоматолога

Навчальний посібник

Коректор: *Л. Я. Шутова*
Технічні редактори: *Д. С. Бочаров, К. О. Маркиш*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 26.05.17. Формат 60×84/16.
Гарнітура Таймс. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 16,79. Зам. № 913.

ПП “Нова Книга”
м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432) 56-01-87, Факс 56-01-88
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ